

CHANTAL MOUFFE - SİYASAL ÜZERİNE

(Chantal Mouffe (2015). Siyasal Üzerine. (Çev. M. Ratip). İstanbul: İletişim).

Kitabın kaleme alındığı tarih itibarıyla liberal demokratik yönetimler yaygınlık göstermekteydi. Komünizmin başarısız bir şekilde sonuçlanmasıyla liberal demokrasi ilahi konumda görülmekteydi. Batı düşman olarak komünizmi görmekteydi. Fakat komünizm başarısız bir şekilde sonuçlanınca “düşmansız bir dünya” (Mouffe, 2015: 7) algısı yayılmaya başladı. Çatışma olmaksızın mutabakat, müzakere, uzlaşma sağlanabilir şeklinde bir algı oluştu. Mouffe’da aslında bir nevi bunu eleştirerek bir “siyasal” kavramı tanımlamaya çalışmaktadır. Müzakereci demokrasi özgür ve eşit bireyler arasında, herkesin çıkarı gözetilerek, rasyonel ve adil şekilde yürütülen kolektif müzakere süreçleriyle kurumların düzenlenmesi gerektiğini savunur (Benhabib, 1999: 104). Oysaki böyle bir durum Mouffe için mümkün değildir. Ona göre “her düzen hegemonik bir doğaya sahiptir.” (Mouffe, 2017: 13) İktidar ilişkileri her daim varlık göstermektedir. Bu sebeple onun hedef kitlesi ilk olarak mutabakatçılardır. Mouffe post-politik zamanın rununu (Zeitgeist) temellendiren teorileri inceledi. İncelemelerinde bu teorilerin demokrasiyi, geliştirmekten ziyade demokratik kurumlarda yaşanan sorunların ana kaynağı olarak görmektedir. Bugün popüler olan “diyalojik demokrasi”, “partizansız demokrasi”, “kozmpolit demokrasi” gibi kavramlar siyasalı oluşturan antagonizmayı dışlamaktadır. Amaçları antagonizmanın ötesinde bir dünya tahayyül etmektir. Popüler demokratik teorilerin aslında yapmak istediği “sağ-sol”, “biz-onlar” gibi ayrımları kaldırarak, kimliksiz bir düzende müzakereye dayalı bir sistem inşa etmektir. Bunların yaklaşımına göre şiddet, düşmanlık rasyonel katılımcılar arasında yapılacak sözleşme ile ortadan kalkacaktır. Fakat Mouffe evrensel ölçüde mutabakatın mümkün olduğunu düşünmemektedir. Demokrasi kuramcıları kamusal alanı çatışmaların uzlaştırılacağı yer haline getirmektense, kamusal alanı “agonistik” mücadeleye açmalıdır. Çünkü demokrasinin etkili bir şekilde işleyebilmesinin olmazsa olmazı agonistik demokrasi mücadelesidir. Mutabakatçı şekilde kurulmuş uzlaşmış toplum daha büyük muhalif düşmanlara (antagonizmalara) yol açar. Daha büyük antagonizmalar yaşanmaması için agonistik mücadele olmalıdır (Mouffe, 2015).

Mouffe liberal düşüncüyü eleştirirken Carl Schmitt’ten etkilenir. Ancak ikisi arasında net bir ayrım bulunmaktadır. Schmitt antagonistik siyaseti savunur ve savaşta katı bir “dost-düşman” ayrımı yapar. Mouffe ise antagonizmaların önüne geçebilecek agonistik bir mücadeleyi savunur ve “dost-düşman” yerine “biz-onlar” ayrımını ortaya koyar. Fakat pek çok kuramcı ahlaki sebeplerle Schmitt’ten uzak durur. Mouffe’un bir başka eleştirisi de aslında bu yöndedir. Bugün siyasal ahlaki dil dizgesinde tüketiliyor. Kendi deyimiyle “sağ-sol” arasındaki mücadele yerine “doğru-yanlış” arasında olan mücadeleye karşıdır. “Sağ-sol” veya “biz-onlar” ayrımından “doru-yanlış” ayrımına geçilince siyasal alandan çıkılıp ahlaki alanda konuşulmaya başlanmaktadır. Bu da Mouffe’un tasvir etmeye çalıştığı siyasalı eritmektedir (Mouffe, 2015).

Mouffe, liberal kuramı kimlikleri siyasetten dışladığı için eleştirmektedir. Ona göre siyaset bu kimlikler üzerinden dinamik şekilde inşa edilmelidir. Fakat liberal demokrasi bunu dışladığı için milliyetçilik gibi ideolojileri anlayamamaktadır. Oysaki demokratik siyaset tutkuları destekleyerek partizan karaktere sahip olmalıdır (Mouffe, 2015). Mouffe, liberalizmin küreselleştiği, kimliklerin silinmeye çalışıldığı, çıkabilecek her türlü çatışmanın rasyonel sözleşmelerle mutabakata vardırılabileceği, hegenomya ötesi düzen kurulmasına karşı siyasal kavramı tanımlamaya çalışmaktadır. Tek kutuplu dünya yerine çok kutuplu dünya, uzlaşma yerine agonistik mücadelenin olduğu, liberal demokrasi yerine radikal demokrasinin olacağı, kimliklerin

korunacağı, agonistik çatışmalarla demokrasinin pekişeceği bir siyal düzen tahayyül etmeye çalışmaktadır.

Mouffe, siyasalı tanımlamaya çalışırken önce siyaset ve siyasal ayrımını ortaya koymaya çalışır. Ona göre ampirik siyasetle uğraşan alan siyaset bilimidir. Siyasetin gerçeklerinden ziyade, siyasalın özünü konu edinen, araştıran felsefecilerin alanı olan siyasal kuramdır. Mouffe, Heidegger'den hareketle "siyasetin ontik düzeye, 'siyasalın ontolojik düzeye gönderme yaptığını söylemektedir. Ontik olanın geleneksel siyasetin icraatlarıyla, ontolojik olanın ise toplumun kuruluşuyla ilgili olduğu anlamına gelir." (Mouffe, 2015: 16) Mouffe'un yapmış olduğu bir başka ayrım "Siyasal kavramıyla antagonizmanın ontolojik boyutunu; siyaset kavramıyla ise insanların nasıl birlikte yaşayacaklarını örgütlemeye çalışan pratikler ve kurumların bütünü" (Mouffe, 2017: 14) şeklindedir. Yani siyasal, toplumsal ilişkiler sonucunda çeşitli şekillerde karşılaşabileceğimiz antagonizmaların, siyaset siyasalın etkisinde olduğundan dolayı çelişkili olabilecek durumlarda düzen kurmayı ve insanların bir arada yaşamasını sağlayabilecek söylem, kurum ve pratiklerin tamamı anlamına gelir. Mouffe için siyasi sorunlar çelişkili alternatifler içerir. Bu sebeple liberalizmi eleştirir. Liberalizmin rasyonel bireyci yaklaşımı bu gibi çelişkilere kör kalmaktadır. (Mouffe, 2017: 23). Schmitt burjuva liberalizm olarak belirttiği liberalizmin, doğasından kaynaklı olarak devleti ve siyasalı inkar ettiğini söyler (Schmitt, 2018: 91).

Toplumlar bugün karşılaştıkları sorunları siyasal biçimde tahayyül edememektedir. Siyasal sorunlara uzmanlar aracılığıyla çözülecek sorunlar gibi yaklaşmak Mouffe için doğru değildir. Çünkü siyasal sorunlar uzlaşmaz alternatiflerden doğacak seçenekler arasından bir seçim yapmayı gerektirir. Bugün yaygın olan liberal düşüncenin temel değerlerinden biri bireyciliktir. Bu bireycilik kolektif kimlikleri göz ardı etmektedir. Oysaki siyasalı tanımlamaya çalışan Schmitt ve Mouffe için kolektif kimlikler büyük önem taşımaktadır. Siyasal karşıtlıkları olan kolektif kimliklerden ibarettir (Mouffe, 2015: 17-19). Schmitt, bunu dost-düşman ile ortaya koymuştur. Onun dost düşman ayrımı politik olana mahsus bir ayrımdır. Kamusal alanı kapsayan politik bir düşmandan bahsetmektedir. Devlet içindeki siyasi yapıda da devletler arası ilişkilerde de dost-düşman ayrımı olmalıdır. Ona göre düşmanlık-dostluk kavramları olmayan devlet politik alanda varlık gösteremez (Kardeş, 2015: 46-47). Schmitt'in siyasal kavramı antagonistiktir. Mouffe, bunun daha ehil hali olan agonizmi önermektedir. Mouffe antagonizma ve agonizmayı "Antagonizma iki tarafın herhangi bir ortak zemin paylaşmayan düşmanlar oldukları bir biz/onlar ilişkisiyken, agonizm çatışan tarafların, çatışmanın rasyonel bir çözümü olmadığını kabul etmelerinin yanı sıra, karşılıklı olarak muhaliflerin meşruiyetini tanıdıkları bir biz/onlar ilişkisidir." (Mouffe, 2015: 28) şeklinde bir birinden ayırmaktadır. Mouffe için demokratik siyasetin olmazsa olmazı "hasım"dır. Mouffe bunu Schmitt'ten farklı olarak "biz-onlar" ayrımı ile ortaya koymaktadır. Demokrasinin kurucu unsuru olarak husumet modelini önermektedir. Bu model ile antagonizmaların ehilleştirileceğini düşünmektedir. Bu modelin uygulanmasıyla antagonizmalar agonizmalara dönüşecektir (Mouffe, 2015: 29).

Mouffe siyasalı agonistik olarak kurmaya çalışmaktadır. Bunu yaparken görüşlerini destekleyecek doneleri aldığı kişilerden biri Elias Canetti'dir. Canetti, Kitle ve İktidar'da tarihten günümüze her dönemde kitlelerin olduğundan bahsederek bu kitleleri çeşitli şekillerde sınıflandırmaktadır. Kitlelerin bir birlerine düşmanlıklar beslediğini ve kitlelerin büyük, kanlı savaşlar yaptıklarını bu savaşların ilahi veya ilahi olmayan kaynaklarda aktarıldığından bahsetmektedir. Kitlelerin her daim kendine bir düşman bulup o düşmanla savaştığını hatta bunu dini kitlelerin de yaptığını belirtmektedir. Bu kitlelerin zaman ilerledikçe uluslaşır ve uluslar birbirleriyle savaşır. Canetti'nin antagonizmaların agonizmalara dönüşmesi için ortaya koyduğu araç parlamenter sistemdir. Karşıt görüşlü partiler seçim süreçleri boyunca çarpışır ve oy çokluğunu kazanan galip gelir. Yeterli oyu alamayan kitle ise ölü sayılır. Bunu şöyle örnekler milletvekili seçiminde kazanan aday daha çok oy alır, kaybeden daha az oy alır. Oy vermek yerine bu iki kitle savaşa da çoğunluk olan azınlığı yener. Fakat savaş olmadan bir muzaffer belirlemek seçimle mümkündür (Canetti, 2019: 13-204).

Mouffe'un antagonizmaları agonizme dönüştürmek için yararlandığı bir diğer isim ise psikanalitik görüşleriyle öne çıkan Sigmund Freud olmuştur. Freud, Uygarlığın Huzursuzu'nda insanların uygarlığın geçirmiş olduğu evrimi yaşam iç güdüsü 'eros' ve saldırganlık iç güdüsü 'ölüm' olmak üzere iki libidinal gücün arasındaki mücadele olarak belirtmektedir. Saldırgan iç güdü ortadan kaldırılamaz fakat bu kontrol altına alınabilir. Freud bunu 'sevgi' aracılığıyla başarmaya çalışır. Bunu "Komşunu kendin gibi sev" diye belirtir. İnsanlar komşusunu neden kendisi gibi sevmelidir diye düşünecektir. Fakat sen komşun için ne düşünürsen mutlaka ki oda sana aynı şeyi düşünecektir. Buradan yola çıkarak Freud, "düşmanını sev" demektedir. Komünistler bu saldırganlığın ortadan kaldırılması için özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasını önermektedirler. Fakat Freud bunun saldırganlığı ortadan kaldırmayacağını düşünmektedir. Özel mülkiyetin ortadan kaldırılması güçlü bir saldırı sebebinin kaldırır fakat özel mülkiyetin olmadığı dönemlerde de insanlar bir birlerine saldırmaktadır. Görünen o ki insanlar karşıtlıklardan ve saldırıdan vazgeçmeyecektir. Buradan yola çıkarak Freud saldırılacak başka topluluklar var olduğu sürece insanları sevgi bağı ile bir birine bağlayabileceğine inanmaktadır (Freud, 2019: 66-76). Mouffe buradan hareketle çıkacak çatışmaları agonistik bir şekilde kontrolde tutabileceklerini savunmaktadır.

Mouffe'un bahsettiği post-politik dönem aslında birinci modernitenin yerini ikinci modernitenin aldığıdır. Bu geçiş ise Alman sosyolog Ulrich Beck'e göre siyasal mücadeleler ile olmamakta, kapitalizmin zaferleriyle olmaktadır. Düşünümsel modernite denilen bu süreç geleneksel siyasi parti ve sendikaları sistemden dışlamaktadır. Küreselleşmenin yaygınlaşması, bireyselliğin artması kolektif kimlikleri çökertmektedir. Beck için siyaset yelpazesinde sağ ve solun klasik yapısı düşünümsel modernitenin çatışmalarını anlamada yetersiz kalmaktadır (Mouffe, 2015). Beck sağ ve solun ötesinde bir durum anlatmaya çalışmaktadır. "Komünist sistemin kapitalist bir sisteme dönüştürülmesi 'sol' olarak nitelendirilecek bir girişim mi, yoksa 'sağ' bir girişim midir?" (Beck, 2005: 222) ifadesiyle aslında düşünümsel modernite, risk toplumu süreçlerinde olanları tam olarak sağ ve sol ile açıklayamayacağını anlatmaktadır. Sağ ve solun yitimiyle siyaset sessiz bir filme, daha doğrusu sesli olan sessiz bir filme evrilecektir. Beck için sağ ve solun ortadan kalkacağı durumda geleceğin siyaset ve çatışma kavramları "güvenli-güvenliksiz, iç-dış, siyasal- siyasal olmayan" kavramları doğrultusunda var olacaktır (Beck, 2005: 223-224). Beck bu süreç için "alt-siyaset" terimini kullanmaktadır. Beck'de bir tür siyasallıktan bahsetmekte ve bu kadar bireyselleşmenin olduğu yerde bu bireyselleşmelerin siyasal niteliğe bürüneceği fikrini ileri sürmektedir. Beck için iki ayrı dünya ve iki ayrı siyasallık vardır. Biri geçmişe dair simge yüklü siyasal kurumların dünyası diğeri ise günümüz günlük siyasal pratiğinin dünyasıdır. Yeni siyasal düzende siyasal olan kutuplaştırıcı ve biçimlendirici yönünü kaybetmektedir. Günümüzde bir kuşkuculuk hâkimdir. Bu belirsiz kuşkucu süreç antagonizmaları ortadan kaldırmaktadır (Beck, 2005: 152 ; Mouffe, 2015: 50-53).

Beck'i destekler nitelikte post-politik geleneğin belirsiz olduğunu ifade eden bir diğer isim ise Giddens'tır. Giddens'ta geleneksel sağ-sol ayrımının artık ortadan kalktığını söylemektedir. Sosyalizmin çökmesinden sonra kapitalizmin alternatifsiz hal alması sağ-sol ayrımını gereksiz kılmaktadır. Eski sağ-sol ayrımını kaldırmak için devlet sivil toplum arası ortaklıklar fikrini önerir. Giddens yapıcı politikayı önererek bununla siyasal iktidarı merkezsizleştirir. Giddens ötekilerden farklı olarak diyalojik demokrasiyi önerir. Toplumun aile de dahil olmak üzere tüm kurumlarını mücadeleye açarak demokratikleştirmek gerekir. Giddens ve Beck demokratikleşme için pek çok fikir önererek, siyasal üzerine çeşitli yorumlarda bulunular. Ama Mouffe'u onlardan ayıran hasım kavramıdır. Beck ve Giddens hasım kavramını siyasetten tasfiye etmeyi amaçlarlar. Demokrasinin demokratikleşmesi için hasıma gerek yoktur. Muhakkak uyuşmazlıklar yaşanacaktır ama bunlar husumete dönüşmemelidir. Post-geleneksel toplumlarda biz-onlar ayrımı ortadan kalkmaktadır. Çünkü kolektif kimlikler ortadan kalkmaktadır. Risk toplumunda çatışmalar bireyselleşir bu sebeple partizanlaşmaya gerek kalmaz. Risk toplumu ve düşünümsel modernite de aşırı bireyselleşme kolektif yaşam biçimini yok ettiği için sınıf dayanışması da

ortadan kalkar. Bu sebeple sendikalar ve siyasi partilerin de altları oyulur. Beck ve Giddens'a göre Mouffe'un agonistik çatışması post-geleneksel toplumda olmaz. Tek çatışma antagonizmadır. Oda diyalogla çözülebilecek çatışmaları ön gören diyalojik demokratlar ve geleneksel yapıyı savunanlar arasındadır (Mouffe, 2015: 54-63). Mouffe ile büyük bir ayrışma durumudur bu. Çünkü Mouffe, daha radikal bir agonistik yapıyı savunur ve mevcut iktidar ilişkilerini değiştirip yeni hegemonik bir yapı ortaya koymayı amaçlar. Bunu da "Biz Jakabon dost/düşman siyaset modelini demokratik siyaset için uygunsuz bir paradigma olarak görüp bir kenara atmanın sonucunda, demokrasiyi tarafsız bir zemin üzerinde gerçekleşen çıkarlar rekabeti biçiminde değerlendiren liberal bir siyaseti –diyalojik boyutu ne kadar vurgulanırsa vurgulansın-benimsemek gerektiğini asla düşünmedik." (Laclau & Mouffe, 2017: 19) sözleriyle hem Schmitt'ten farklı bir yapı hem de Beck ve Giddens'tan farklı bir yapıyı savunduklarını dile getirir.

Post-politik dönemde mutabakat yoluyla bir demokrasi kurulacağı, çatışmaya gerek olmadığı düşünsel modernite tarafından kabul edilmekteydi. Sosyalizmin çöküşü ile iki kutuplu dünyanın yok olması özgür bir mutabakat ortamı sağlayacaktı. 1990 ların başlarında yazdığı 'Tarihin Sonu' ile Francis Fukuyama tüm dünyada liberal kurumların egemen olacağını ve kapitalizmin alternatifsiz tek model olacağını ortaya koyuyordu (Fukuyama, 2012). Fakat gelinen nokta da post-politik dönem her ne kadar çatışmasız, tek düze, mutabakata dayalı liberal demokratik düzen öngörse de popülist sağ partiler Avrupa'da önemli yükseliş gösterdiler. Sağ popülist partilerin kuruluşlarına baktığımızda ilk kurulan 1956'da Avusturya Özgürlük Partisi'dir (FPÖ). Avusturya 19. yüzyıldan beri sağ ideolojilerin merkezi olmaktadır (Aktaş, 2018). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Avusturya'da koalisyon yönetimi kuruldu. Fakat koalisyon partileri arasında yaşananlar sonucu FPÖ Jörg Haider tarafından koalisyon karşıtı propaganda partisine dönüştü. Koalisyon ile eritmeye çalışan biz-onlar ayrımına karşılık Haider ulusal değerleri savunan tüm Avustralyalıları kapsayan bir "biz" ile demokratik tartışmaların önünde engelmis gibi kabul edilen iktidar partiler, bürokratlar, sendikalar solcu entellektüeller gibi grupları birleştirip "onlar" oluşturdu. Haider mutabakat seçkinleri ve halk arasında kutuplaştırma oluşturdu. Onun partisini yükselişe götüren bu oldu. Bunun bir örneği de Fransa'da Ulusal Cephe (Front National)dir. Sosyalist Partinin merkeze kaymasından dolayı egemen mutabakata kafa tutan tek merci Le Pen oldu. Bu da Fransa'da ciddi ölçüde sağ partinin yükselişini sağladı. Sağ-sol ayrımının ortadan kalktığı dönemde mutabakata ne kadar inanılmış olsa da halk ve egemen çevreler etrafında sağcı popülistler tarafından ortaya konulan biz-onlar ayrımı oluşmaya başladı (Mouffe, 2015 ; 77-83). Aslında Mouffe'un demeye çalıştığını; sağ popülist partiler ortaya koydu. Mouffe, siyasal bir ortamda gerçek demokrasi için karşıt fikirlerin olmasını elzem bulmaktadır. Mutabakat ile gerçek demokrasi olmaz seçmenler siyasetten uzaklaşır. Mouffe, sağ popülist partilerin başarısının canlı demokratik tartışmaların post-demokrasideki eksikliğinin bir sonucu olduğunu düşünür. Günümüzde Avrupa'da hemen her ülkede sağ popülistler, Latin Amerika'da sol popülistler yükseliştir. Ülkeler bazında incelediğimizde çeşitli sebeplerle (yabancı karşıtlığı, İslamafobi, ekonomik sebepler vs.) kutuplaşmalar yaratılarak popülist partiler yükselmektedir.

Avrupa'da sağ popülizmin yükselmesine verilen yanıt ahlaki kınama oldu. Husumet modelinin aşıldığı hakim görüş olduğu için kolektif siyasal kimliklerin ortaya çıkması ikinci moderniteye ters düşmekteydi. Bu sebeple aşırı sağın ortaya çıkışı geri dönüş olarak yorumlandı. Sağ partiler siyasal olarak hasım görülmediler. Ahlaki sınır çizildi ve demokratik iyiler ile şer aşırı sağ olarak konumlandılar. Siyasi nitelikleri inkar edilerek ahlaki biz-onlar ayrımı inşa ettiler. İnsanlar mobilize edildi. Sağa karşı alınan tavır, sanki insanları erdemli hissettiriyordu. Çünkü evrensel değerleri savunmak ahlaki insanların rasyonel davranışydı. Karşı tarafa çeşitli ithamlarda bulunarak ahlaki değerler elde etmek çok kolaydı. Mouffe husumet modelinin zayıf olması ile siyasetin ahlakiliği arasında bağlar kurmaktadır. Siyasal, biz-onların yerini ahlaki iyi-kötünün almış olmasıdır. Ahlakın siyasetin yerine geçmesi siyasetin ahlaki dil dizgesinde tüketilmesine sebep olmaktadır. Siyasetin ahlaki dil dizgesinde tüketilmeye başladığı anda

antagonizmaların agonizmalara dönüşmesi ortadan kalkmaktadır. Hasımın yerini düşman alır. Kötü olarak tanımlanan onların yok edilmesi gerekir (Mouffe, 2015: 86-90).

Mouffe'un siyasal kavramlaştırmasının yorum getirdiği bir diğer konu kozmopolit veya çok kutuplu dünya üzerinedir. Mouffe kozmopolitanizme karşıdır. Kozmopolitanizm destekçileri siyasal uluslaşırılmaktadırlar. Fakat demokratik uluslaşırıcıların en büyük eksikliği geleneksel liberaller gibi devleti sorun olarak görürler. Bu görüşün savunucuları küresel sivil toplum, küresel iş dünyası kurmaya çalışmaktadırlar. Uluslararası mutabakata dayalı uluslararası toplum oluşturulması gerektiğini savunurlar. Uluslararası sivil toplum ve uluslararası şirketlerin varacağı ittifaklar ile husumet modelinin sona ermesi gerektiğini savunmaktadırlar. Ulrich Beck ve onun gibi düşünürler kozmopolit şirketlerin yayılmasını ve kozmopolit kapitalizmin egemen olmasını desteklemektedir. Devlet merkezli iktidar ve ulusa hapsedilmiş siyasete karşı çıkmaktadırlar. Kozmopolitik anlayışa göre demokratik hükümet biçimi dünya genelindeki tek meşru yönetim haline gelmektedir. Küresel demokrasi doğrudan demokrasiden temsili demokrasiye geçiş gibi büyük bir süreçtir. Bu devrim ile küresel meselelerde etkili olmayı sağlayacak uluslararası kurumlar kurulmalıdır. Uluslararası düzeyde kimliklerin kaldırılıp tüm dünya bireyleri olarak bakılmasını savunurlar. Tüm dünyayı kapsayacak uluslararası askeri güç, uluslararası yasa olması gerklidir. Ulus devletler var olacak, fakat meşru iktidarın tek merkezi olmayacaklardır. Bu kozmopolitik düzeni kurmak aslında batılı kültürü, yasayı dayatmak ve tüm dünyayı Batı'nın kontrolüne sokmak demektir. Böyle bir durum ise daha çok antagonizma yaratır. Kozmopolit görüşün savunucuları hegemonya ötesi bir düzen tahayyül etmektedirler. Fakat Mouffe için iktidar ilişkileri toplumsal düzenin kurucu unsurudur. Bu sebeple her düzen zorunlu olarak hegemonik bir düzendir (Mouffe, 2015: 105-123).

Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından tek kutuplu dünya egemen oldu. Oysa Mouffe için siyasal antagonistik boyutuyla ele alabilmek için universe değil çoğul evren (pluri-verse) olduğunun kabul edilmesi gerekir. Agonistik siyasal düzenden bahsedebilmemiz için tek kutuplu değil çok kutuplu dünya olmalıdır (Mouffe, 2017: 39-43). Yaşanılan dönem değerlendirecek olursa dünya daha düz ve pürüssüz hal almak yerine, sınırlar daha belirginleşmekte ve derinleşmektedir. Küreselleşme tek tipleşme yaratmak istiyordu fakat yerel kimliklerden tepkiler ortaya çıkmaya başladı. Popülist partilerin yükselmesinde aslında bu argümanları kullanmasındandır. Mouffe, çok kutuplu dünyanın daha demokratik bir dünya olacağına dair garanti vermez. Hatta demokratik yönetim teşkil etmese bile Çin'in yükselişinin çok kutuplu dünyaya geçişteki önemini yadsımaz. O çok kutuplu dünyayı tek kutuplu dünyaya yeğlemektedir. Çok kutuplu dünyada antagonizmaların daha az olacağını savunur (Mouffe, 2017: 48-49).

Mouffe, Schmitt'in birçok yaklaşımının önemini farkında olmuş ve görüşlerinden etkilenir. Fakat Mouffe'un "politik liberalizmi" Schmitt'in muhafazakarlık ve otoriterlik vurgularıyla çelişmektedir. Mouffe, Schmitt'in görüşlerinden hareketle yeni sentez yapmaktadır. Mouffe Schmittyen demokrasi algısını kendi politik demokrasisine entegre etmeye çalışmaktadır. Schmitt demokrasi ile liberalizmin çok da örtüşmediğini savunur. Mouffe bunu haklı bulmaktadır. Fakat Schmitt'in halkın tekdüzeliği üzerine kurulu demokrasi algısını eleştirmektedir (Kardeş, 2015: 303). Mouffe Schmitt'in yanlış bir ikilem (dilemma) içinde olduğunu söylemektedir. O ikilem "Schmitt bir yandsan çoğulculuğu politik birliğin çözülmesi olarak görürken diğer yandan politik birliğin koşullarından bihaber olmaktır." (Kardeş, 2015: 303) Mouffe'göre politik olan zorunlu çoğulculuk içerir bu sebeple her türlü politik üretim çoğulculuk üretimidir. Mouffe bir anlamda Schmitt'e politik liberalizmin olabileceğini göstermeye çalışmaktadır (Kardeş, 2015: 304).

Post-politik dönemde antagonizmaların kalkıp her şeyin mutabakat ile çözüleceğine inanç vardı. Kimlikler, sağ-sol ayrımı ortadan kalkacaktı ve çatışmalar kolektif boyuttan bireysel boyuta inecekti. Fakat Mouffe bunu kabul etmez. Ona göre husumet her daim var olacaktır. Mouffe için demokratik siyasetin doğasında husumet vardır. Mouffe'a göre sağ ve sol kalkabilir. Önemli olan o ikisi arasındaki ayrımı korumaktır. Sınırı olmayan post modern çoğulculuğa karşıdır. Farklı

Pelin Sultan Kara

talepleri olan ve aralarında agonistik tartışma olan çoğulculuklar olması gerektiğini savunur. Bu grupları ahlaki anlamda iyi kötü değil siyasi olarak biz- onlar şeklinde ifade eder. Çünkü Mouffe için her şey siyasalın konusudur. Siyasalın ahlakın perdesi altında altı oyulmamalıdır. Tüm dünyada geleneksel partiler küreselleşmeyi savunmakta, liberal demokrasinin alternatifsiz model olduğunu savunmaktalar. Husumet yerine mutabakata dayalı yönetimin geçerli olduğu savunulmakta ve kimlikler yok edilmeye çalışılmaktadır. Solun da merkeze kayması ile çeşitli sebeplerle yeni kutuplaşmalar yaratan popülist sağ partiler yükselişe geçmektedir.

Mouffe Siyasal Üzerine’de agonistik siyasal destekleyecek ve agonistik siyasala karşı olacak pek çok düşünürün görüşlerinden örnekler vermektedir. Ayrıca küreselleşme, uluslararasılaşma ile ilgili görüşleri açıklayarak bunları eleştirmektedir. Tüm dünyada tek tip insan, tek tip yönetim, tek tip adalet olabileceğinin doğru olmadığına inanmaktadır. O çoğulculuğu ve bu çoğulculuk arasında çıkacak çatışmaların agonistik şekilde çözüleceği siyasal düzen tasavvur etmektedir.

Pelin Sultan Kara
Araştırma Görevlisi
Yozgat Bozok Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Kaynakça

- Aktaş, M. (2018). Avusturya'da Aşırı Sağın Meşrulaşması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 276-286.
- Beck, U. (2005). *Siyasallığın İcadı*. (Çev. N. Ülner). İstanbul: İletişim.
- Benhabib, Ş. (1999). Müzakereci Bir Demokratik Meşruiyet Modeline Doğru. *Demokrasi ve Farklılık: Siyasal Düzenin Sınırlarının Tartışmaya Açılması*. Ş. Benhabib (Ed.) (Çev. Z. Gürata ve C. Gürsel). İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Canetti, E. (2019). *Kitle ve İktidar*. (Çev. G. Aygen). İstanbul: Ayrıntı.
- Freud, S. (2019). *Uygarlığın Huzursuzluğu*. (Çev. H. Barışcan). İstanbul: Metis.
- Fukuyama, F. (2012). *Tarihin Sonu ve Son İnsan* (3 b.). (Çev. Z. Dicleli). İstanbul: Profil.
- Kardeş, M. E. (2015). *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı Politik Felsefe Açısından Carl Schmitt ve Düşüncesi*. İstanbul: İletişim.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2017). *Hegemonya ve Sosyalist Strateji Radikal Demokratik Bir Politikaya Doğru*. (Çev. A. Kardan) İstanbul: İletişim.
- Mouffe, C. (2015). *Siyasal Üzerine*. (Çev. M. Ratip). İstanbul: İletişim.
- Mouffe, C. (2017). *Dünyayı Politik Düşünmek Agonistik Siyaset*. (Çev. M. Bozluolcay). İstanbul: İletişim.
- Schmitt, C. (2018). *Siyasal Kavramı*. (Çev. A. Çelebi). İstanbul: Metis.